

V ROCE 1970 BUDÉ ZEMĚDĚLSTVÍ NA ÚROVNI PRŮMYSLU

Sklizeň ohrožena!

Proměny karvinského venkova v 19. a 20. století

Proč v průmyslovém městě pořádat výstavu o zemědělství?

Již v době před průmyslovou revolucí bylo Slezsko zemí, jejiž zemědělská produkce nedokázala plně pokrýt domácí spotřebu. Podmínky k pěstování ztěžovalo nevhodné klima, kyselost půd či velká míra zaplevelení.

Od první poloviny 19. století spěla karvinská oblast mílovými krokům k industrializaci. Jestliže před rokem 1800 zde bylo na zemědělské výrobě příjmově závislých asi 80 % osob, pak do roku 1890 klesl jejich podíl na 23 % a v roce 1930 byly na agrárním sektoru ekonomicky závislé pouze 4 % zdejší populace. Ve srovnání se zbytkem Československa byl fryštátský soudní okres regionem s dominantní průmyslovou výrobou. Srovnat tento nepoměr se nepodařilo ani v éře let 1948–1989. Přestože komunistická hesla hlásala důležitost zemědělství, hrál tento sektor na Karvinsku druhořadou roli.

Přesto se domníváme, že i v průmyslovém regionu si téma venkova a agrární sféry zaslouží pozornost. Není třeba připomínat, že zemědělství zde existovalo podstatně dříve před nástupem industrializace. Ostatně dokladem je např. název Karviná, vycházející ze staropolského slova *karw* či *karwa*, tj. kráva, která bývala nepostradatelným prvkem domácího hospodaření. Ani v současnosti zemědělství není uzavřenou kapitolou regionální historie. Na území města se nadále nachází orná půda, zahrady či rybníky. Jen těžko si však dokážeme představit, že by zemědělství znova nabyla svého dominantního postavení, srovnatelného se stavem na počátku 19. století.

SVĚTY V KARVINÉ

Tisk: Moravské tiskárské závody, a. p., Olomouc, návod: O. Šimáček

Komu patřila půda?

Před reformou v roce 1848 byla většina půdy v majetku aristokracie a církve. Menší část pozemků vlastnily města či podnikatelské rodiny s nešlechtickým původem. Část zemědělské držby byla pronajímána poddaným. Podle velikosti pronajatého pozemku byla každému poddanému stanovena délka roboty, tj. povinné práce, kterou bylo nutné provést na majetku vlastníka. V polovině 18. století byla tato praxe předmětem řady sporů, které v roce 1766 vygradovaly do vůbec největšího selského povstání v regionu, vedeného Ondrou Foltýnem, sedlákem ze Starého Města.

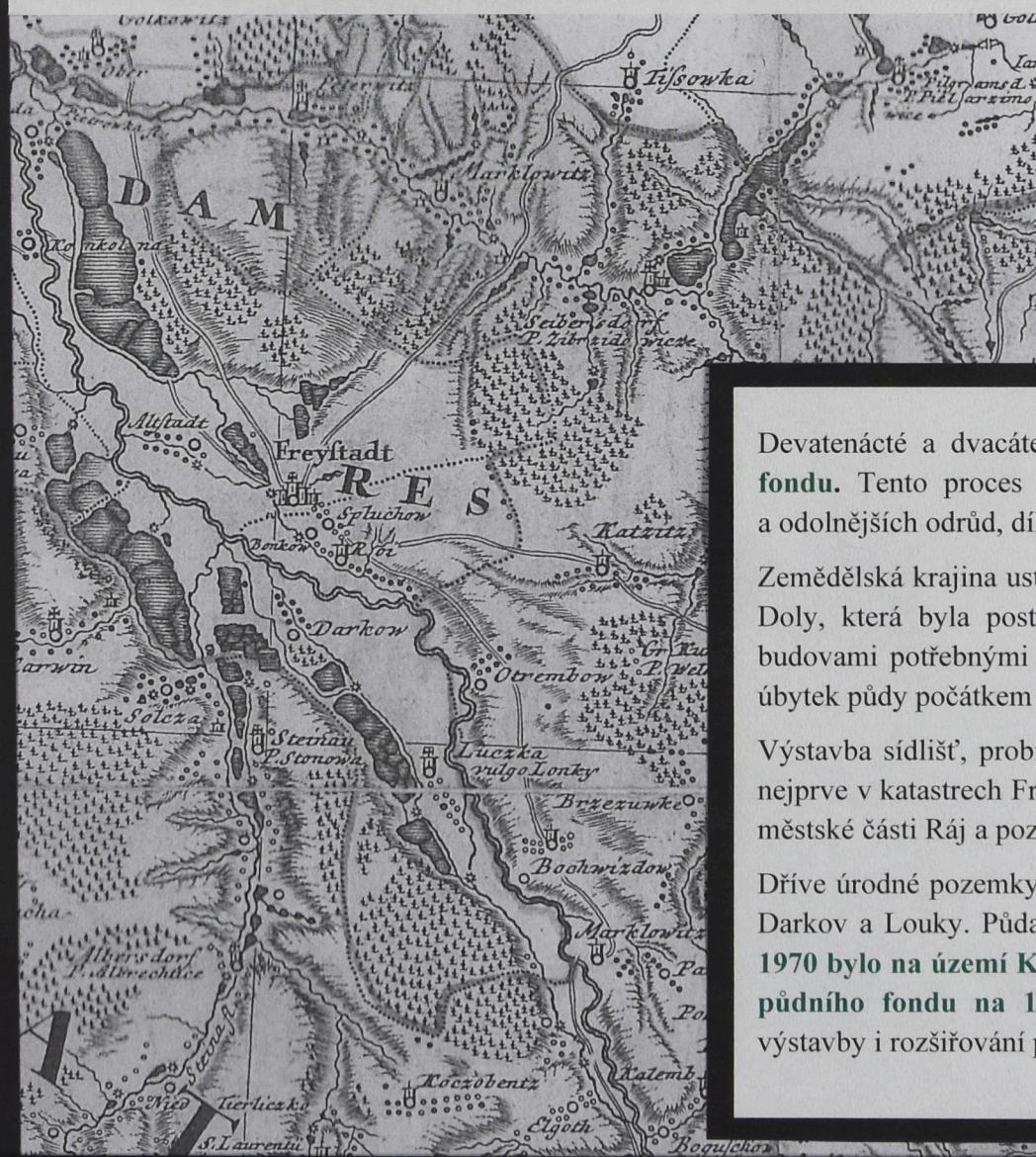
Společenské požadavky artikulované v revolučním roce 1848 vedly ke zrušení poddanství včetně robotních povinností. Majitelé selských gruntů a chalup se za úplatu postupně vyvazovali ze starých majetkových vazeb a dále hospodařili na vlastních pozemcích.

První pozemková reforma v roce 1919 umožnila přerozdělení části šlechtického majetku. Z Larisch-Mönnichova velkostatku Karviná se předmětem jednání stalo více než 5,5 tisíce hektarů zemědělské půdy. Pětina byla přerozdělena drobným hospodářům, další pětina přešla na stát.

Veškeré pozemkové vlastnictví hraběcího rodu Larisch-Mönnichů bylo zkonfiskováno v roce 1945. Zemědělská politika po Únoru 1948 usilovala o kolektivní hospodaření na strategicky scelených pozemcích, ať už formou družstevní správy či prostřednictvím státních statků. V následujících letech komunistický režim vyvinul řadu opatření, podporovaných dobovou legislativou, která donutila soukromé majitele vstoupit do JZD či odevzdat pozemky a výrobní náčiní socialistickému sektoru. Vlna násilných vyvlastnění se však karvinským rolníkům vyhnula. Zřejmě také proto, že zemědělská výroba neměla v regionu ústřední význam.

Tlak na socializaci půdy opět sílil v sedmdesátých letech. Ještě v roce 1974 bylo v Karviné hlášeno 196 drobných uživatelů půdy, v jejichž vlastnictví se nacházelo 352 hektarů. Státní statek získával soukromý zemědělský majetek různými způsoby, např. formou darovací smlouvy. Časté byly také převody uživatelského práva, kdy vlastníkem zůstal původní majitel, který však na pozemku dále nehospodařil. Situaci zřejmě napomohl také fakt, že soukromí majitelé, kteří si ještě v padesátých letech část pozemku uhájili pro vlastní výrobu, dosáhli na přelomu sedmdesátých a osmdesátých let vyššího věku.

V roce 1991 byl schválen zákon o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku. Většina půdního fondu na území Karviné je dnes v majetku soukromých osob.

Devatenácté a dvacáté století je také obdobím výrazného **úbytku zemědělského půdního fondu**. Tento proces byl umožněn intenzifikací rostlinné výroby, např. zaváděním hnojiv a odolnějších odrůd, díky čemuž se zemědělství stalo méně náročným na osevní plochy.

Zemědělská krajina ustupovala lidské činnosti nejprve na území dnešní městské části Karviná-Doly, která byla postupně zastavována těžebními areály, hornickými koloniemi a dalšími budovami potřebnými k životu v průmyslovém městě. Dolní předměstí Fryštátu zaznamenalo úbytek půdy počátkem 20. století v důsledku vzniku hutních závodů Jäckl, Blumenthal ad.

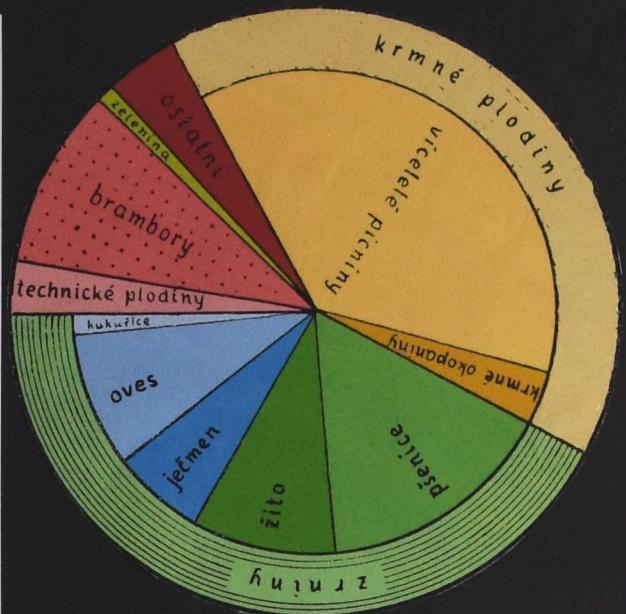
Výstavba sídlišť, probíhající od roku 1946, si vyžádala další výrazné úbytky půdního fondu, nejprve v katastrech Fryštátu a Starého Města. Od sedesátých let byla zastavována orná plocha městské části Ráj a později dalších lokalit ve směru na Mizerov a Hranice.

Dříve úrodné pozemky likvidovala také uhelná těžba, probíhající pod městskými částmi Doly, Darkov a Louky. Půda zůstala znečištěná, vznikaly na ní prolákliny a kalové nádrže. **V roce 1970 bylo na území Karviné obhospodařováno 4760 ha půdy, do roku 1991 klesla výměra půdního fondu na 1700 ha.** Tento úbytek dále pokračuje v důsledku nárůstu soukromé výstavby i rozširování průmyslové zóny Nové Pole v katastru Starého Města.

Urodilo se na Karvinsku

Topografie Reginalda Kneifela z roku 1804 naznamenala v místních obcích převahu pěstování žita, méně také ječmene a ovsy. Pšenice se na začátku 19. století téměř nepěstovala, naopak v meziválečné éře měla na již rostlinné produkci podstatně vyšší podíl. S nárůstem populace šel ruku v ruce význam brambor, s jejich vysokou výživovou hodnotou, pro kterou nebyly tak náročné na osevní plochu. Chudší rodiny osazovaly bramborami také své zahrady. Atraktivní komoditou se stal také bílý cukr. Larisch-Mönnichův velkostatek v Horní Suché začal cukrovou řepu pokusně pěstovat v roce 1836. Stoupající význam intenzifikované živočišné výroby navýšil do roku 1900 poptávku po pícninách, z nichž se uplatnil jetel či vojtěška.

Do charakteru rostlinné výroby zasáhlo usnesení předsednictva OV KSČ v září 1967, které karvinské oblasti určilo pěstování pšenice. Výsadbu brambor bylo naopak plánováno omezit. Statek se měl také soustředit na chov skotu a produkci mléka. Z technických plodin měla být podle daného výnosu pěstována zejména řepka. Kromě toho Státní statek Karviná pěstoval kukuřici, luštěniny ad.

Rozsah osevných ploch v okresu Karviná. Graf byl a sestaven v roce 1964.

Ovoce a zelenina

Ještě na počátku třicátých let 20. století konstatoval karvinský kronikář a středoškolský profesor Fridolín Šlachta, že ovocnářství „nevěnovalo se u nás nikdy příliš péče“ a většina ovoce určeného k volnému prodeji byla v tomto období dovážena z Ostravského kraje. Místní hornické domácnosti zpravidla osazovaly své zahrady a pronajatá pole zelím, tuřinem a bramborami.

Meziválečné trhy byly zásobovány ovocem, zeleninou či houbami povětšinou z nejužšího okolí. Např. město Fryštát udělovalo přednostně prodejní stánky místním pěstitelům ovoce a zeleniny. Výjimečně byl vstup na trh povolován zelinářům z Orlové. Soupis živnosti městské části Karviná-Doly, vytvořený v roce 1949, evidoval tři zelináře.

Intenzivní pěstování ovoce a zeleniny provozoval Státní statek Karviná, a to v Dolní Lutyni-Neradu a Životicích. Řada občanů si však vystačila s vlastní produkcí. V roce 1957 byl založen Československý ovocnářský a zahrádkářský svaz (ČOZS), umožňující kolektivní správu nad drobnými zahrádkářskými osadami, jichž bylo na území Karviné založeno deset. Podle údaje z roku 1982 bylo na celém území okresu Karviná ve správě ČOZS 14 moštáren, dvě povídárny a jedna palírna. Zahrádkářské svazy jsou na území města dodnes činné. Původně socialistické podniky v Dolní Lutyni a Životicích jsou v současnosti provozovány soukromými firmami a nadále slouží k rostlinné výrobě.

Prodej zeleniny na trhu ve Fryštátě, asi 30. léta 20. století.

Živočišná výroba

Ještě na počátku 19. století byl na Karvinsku relativně rozšířen chov ryb, např. v rybnících v Olšinách, Loukách či Malých Kunčicích. Na úrovni rodinného hospodaření byla běžnou komoditou drůbež, koza a prase. Ještě v roce 1982 bylo na území Karviné ohlášeno 120 domácích porážek. Přesto od poslední třetiny 19. století směřoval chov dobytka a drůbeže k velkovýrobě, která nadto umožňovala uplatnit jako krmivo zbytky z rozvíjejícího se potravinářského průmyslu (melasu či odřezky z cukrové řepy).

Hrabecí rod Larisch-Mönnichů v průběhu druhé poloviny 19. století rezignoval na chov ovcí a své statky postupně upravoval na kraviny, konírny a vepřiny. V meziválečném období provozovaly vlastní chovy také zestátněné statky v Dolní Lutyni a Českém Těšíně.

Přistup k masu a dalším živočišným produktům byl jedním z proklamovaných cílů poválečné společnosti, směřující k tzv. socialistickému blahobytu. Místní zemědělství usilovalo zejména o zvyšování chovu prasat, kterému se dařilo na statku OKD v Olšinách. Chov prasat byl v karvinském okresu později soustředěn do Stonavy. Drůbežárny byly provozovány v Českém Těšíně, Albrechticích, Těřlicku a Havířově-Dolní Datyni.

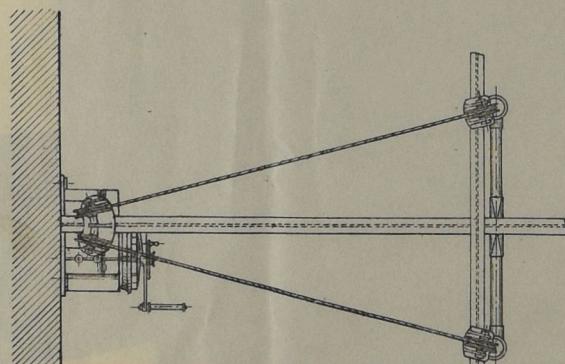
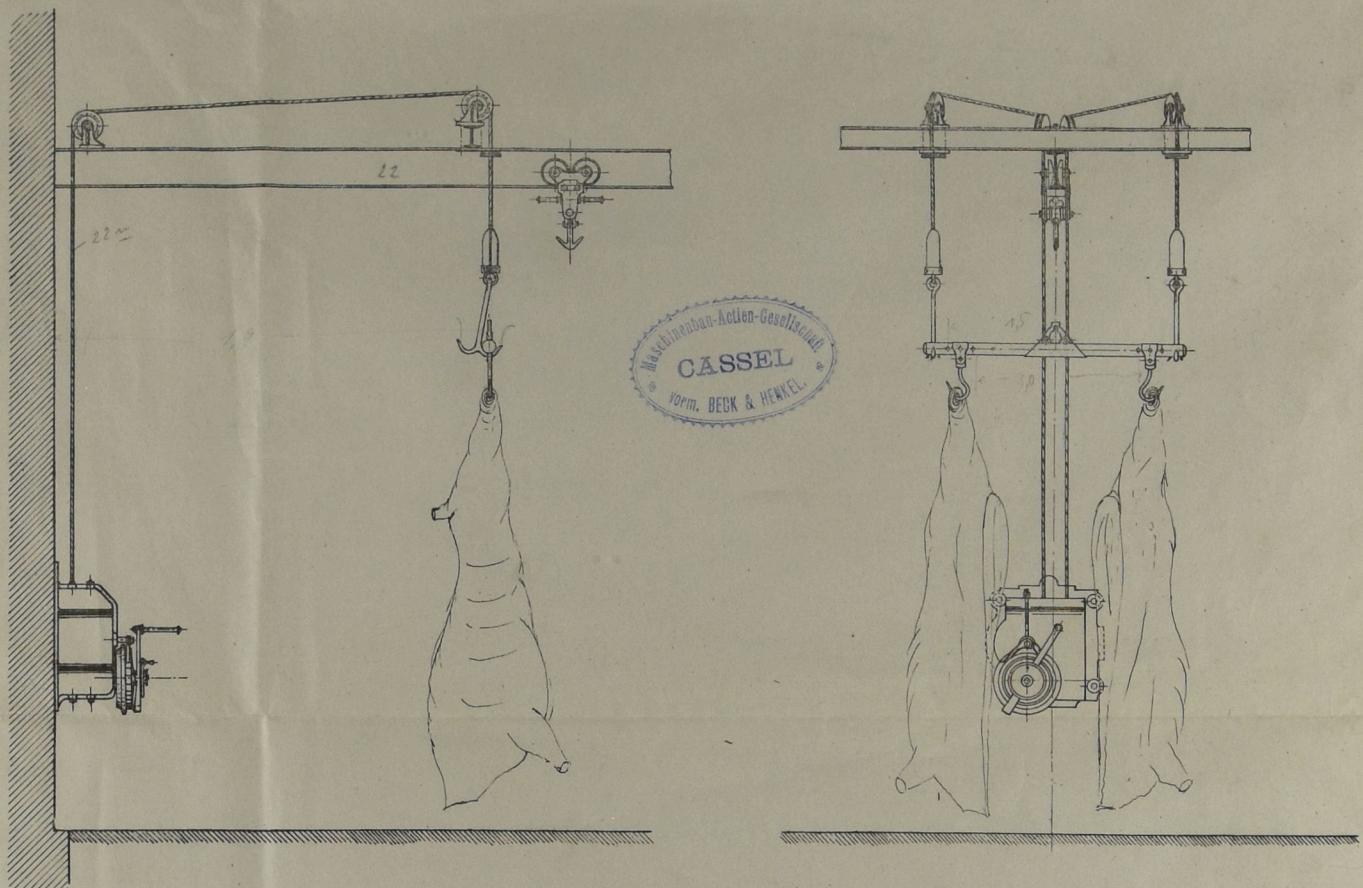
Svému účelu dodnes slouží vepřín ve Stonavě a drůbežárna v Albrechticích, které jsou v majetku soukromých firem.

Chov vepřů pro německé horníky v Karviné, 1940.

Kravín v Dolní Lutyni patří k ředitelství státních lesů a statků ve Frýdku, asi 1935.

— Anordnung der Tiere-Sicherheitswinde —
— in Verbindung mit Abhängeverrichtung —
— Maasstab 1:20 —

SCHLAGTHAUS ANLAGE FÜR STADTFAIR

E. RINGHOFER
Abth. Maschinenfabrik
Eisengießerei, Kesselschmiede,
Kupfer- und Messingwarenfabrik
SMICHOV bei PRAG

E183

V roce 1901 byla ve Fryštátě plánována výstavba městských jatek, která měla vzniknout v lokalitě Bělidlo. Zamýšleno bylo zbudovat plně mechanizované zařízení určené k porázce skotu. Do výběrového řízení na dodání jateční techniky, jež měla být poháněna parním kotlem, se přihlásila např. strojní továrna Franze Ringhoffera ze Smíchova či firma Beck & Henkel z dnešní německé spolkové země Hesensko. Projekt městských jatek byl v roce 1904 zastaven. Na nevhodné umístění stavby si stěžovala např. obec Staré Město. Tamní vedení upozornilo, že provozováním jatek bude znečištěný mlýnský náhon, nacházející se v blízkosti zamýšlené stavby. Zapáchaný a špinavý vodní tok by z Fryštátu dále pokračoval směrem do Starého Města, zněla námitka tamní obecní rady.

Od šlechtického velkostatku ke státnímu statku

Systém agrárního hospodaření Těšínského Slezska nahrával spíše velkým statkářům, zatímco vrstva sedláků ve většině obcí tvořila menšinu. Nejvýznamnější postavení si na poli zemědělského podnikání na Karvinsku vydobyl hrabecí rod Larisch-Mönnichů. Pozemková reforma schválená v roce 1919 přispěla k omezení jejich majetku, i nadále však zůstali nejvýznamnějším pozemkovým vlastníkem v karvinském regionu.

Část ze zabraných hrabecích pozemků připadla v meziválečném období drobným zemědělcům, nemalé množství majetku získali také podnikatelé František Okleštěk (statek Olšiny) a Dominik Šimša (pozemky na území fryštátského Dolního Předměstí). Statek Neraď v Dolní Lutyni převzal od Larisch-Mönnichů československý stát a později jej propojil se zestátněnými zemědělskými provozy Těšínské komory, tj. bývalým majetkem Habsburků, jenž se nacházel v okolí Českého Těšína či Jablunkova.

Ani meziválečná pozemková reforma zásadně nenarušila stávající způsob zemědělské výroby, jejímž těžištěm zůstal velkostatek. Tento způsob organizace agrárního sektoru v regionu převzal také komunistický režim. Konfiskáty Larisch-Mönnichů se staly základem Státního statku Ráj. Statek v Olšinách byl zpočátku provozován OKD, v roce 1952 byl sloučen s provozem v Ráji. Systém zemědělské velkovýroby byl postupně koncentrován do stále větších celků. Mezi lety 1977–1989 na území Karviné hospodařil Státní statek Karviná se sídlem v Českém Těšíně, který zabíral území od Bohumína po Český Těšín a Havířov. Pozemky znehodnocené důlní těžbou byly ve správě OKD Rekultivace.

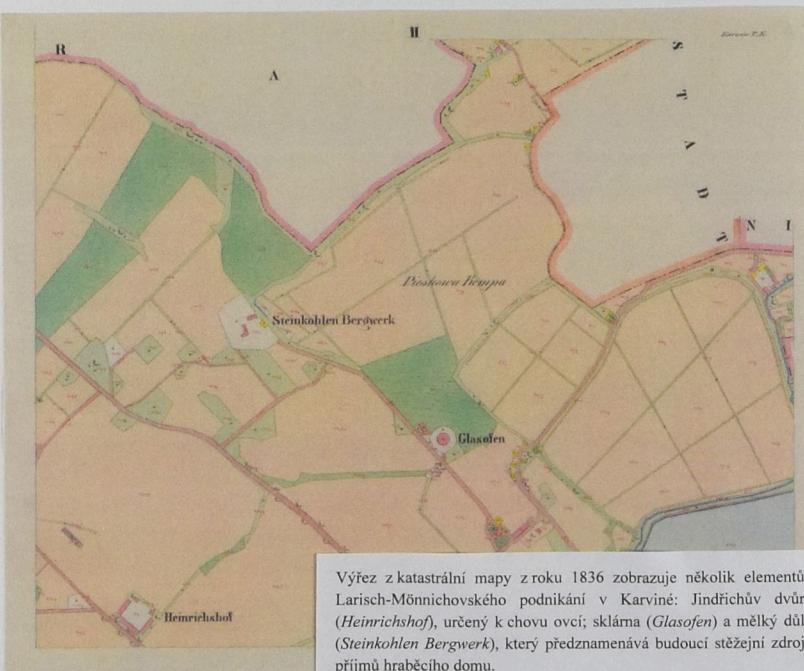
Státní statek Karviná v polistopadové éře rychle upadal. V roce 2000 byla ztráta karvinského statku, přesahující 316 milionů korun, převedena na Zemědělský podnik Razová, s. p. Tatáž společnost převzala o čtyři roky později také celý karvinský statek.

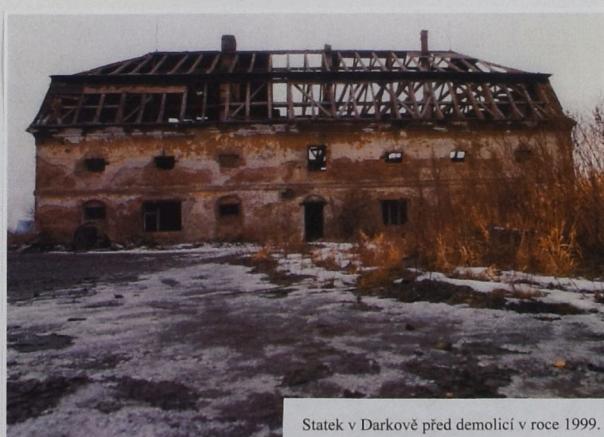
Dvůr Olšiny po druhé světové válce.

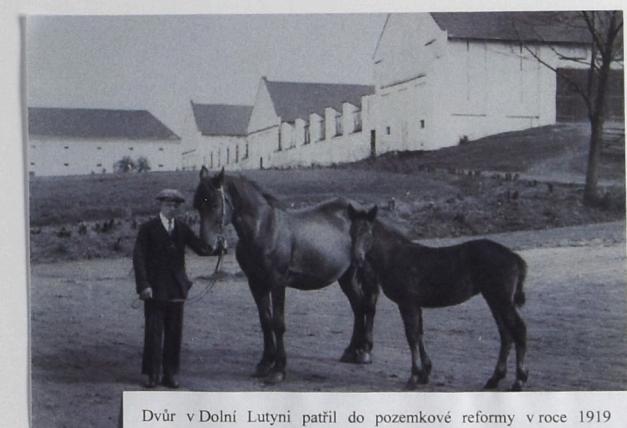
Žňové práce na hospodářství Ráj, které bylo součástí Státního statku Karviná, 1983.

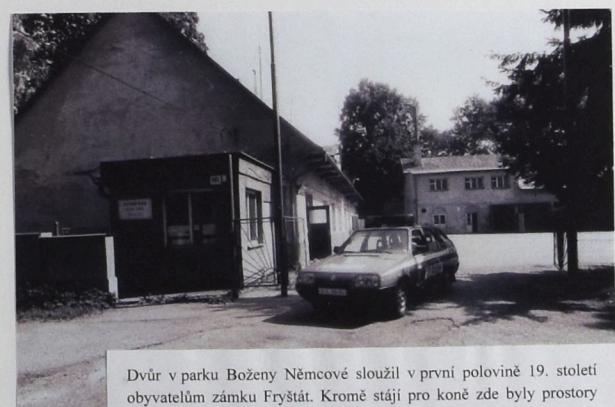
(Za poskytnutí skenu děkujeme Ústřednímu archivu zeměměřictví a katastru v Praze.)

Statek v Darkově před demolicí v roce 1999.

Dvůr v Dolní Lutyni patřil do pozemkové reformy v roce 1919 Larisch-Mönnichům. Poté byl zestátněn a připojen k Ředitelství státních lesů a statků ve Fryšávce, pod jehož správou se nacházela většina zemědělského majetku bývalé Těšínské komory. Fotografie byla pořízena kolem roku 1935.

Dvůr v parku Boženy Němcové sloužil v první polovině 19. století obyvatelům zámku Fryštát. Kromě stájí pro koně zde byly prostory určené k chovu hospodářských zvířat, např. dojnic. V letech 1960–1996 byl v objektu umístěn hasičský záchranný sbor. Fotografie vznikla v roce 1993.

Die k. k. Landwirtschafts-Gesellschaft in Wien

ernennt Sr Hochgeboren Herrn

D: Hans Graf von Larisch-Mönnich

k. u. k. Kämmerer, Landtagsabgeordneter etc. etc., Schloss Roy bei Freistadt in Schlesien.

zum

wirklichen Mitgliede.

Wien im Juni 1913

Der Präsident

Löfflmann

Der Generalschatzmeister

I. Körner

Gezeichnet v. A. Gerach.

Lith. Aust. v. J. X. Verner in Wien

V červnu 1913 byl Hansi Larisch-Mönnichovi jako majiteli rájského panství udělen diplom skutečného člena Zemědělské společnosti ve Vídni. Tato společnost od roku 1807 patřila k nejstarším a nejvýznamnějším v rakouském mocnářství. Sdružovala po anglickém a německém vzoru především šlechtice velkostatkáře a odborníky pro podporu zemědělského školství, publikací činnosti a osvěty v oblasti zemědělství.

DO BOJE

VÝTRUBA 52

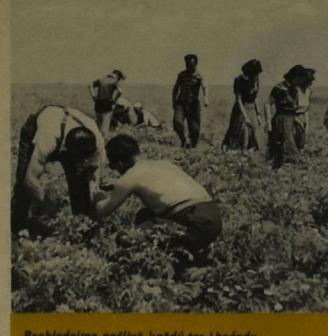
PROTI AMERICKÉMU BROUKU!

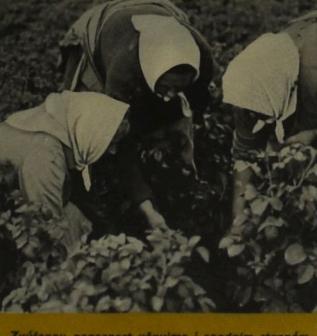
Mandelinka bramborová ničí celou rostlinu. Zničí ji nat, nemohou se vytvořit hízky.

Zvýšenou pozornost věnujme i spodní straně listu.

Prohledejme pečlivě každý trs i brázdu.

Zvýšenou pozornost věnujme i spodní straně listu.

Popratování — nejjednodušší způsob boje proti škůdci.

Na menších plochách využijme k hubení škůdce ručních popratovaců.

Národní výbory — pomáhejte, organizujte a kontrolejte boj proti škůdci. Postorejte se o účelné rozmištění a využití všech strojů.

Využitím osvědčených sovětských zkušeností zničíme i letos amerického brouka a zajistíme bohatou úrodu brambor.

Nejlepších výsledků ve snůšce vajec v I. pololetí 1961

V okrese Karviná dosáhl:

FOLVARČNÁ
ČSSS Dolní Bludovice
450 ks, prům. 102,96 na nosnici

JANÍKOVÁ, SLOVINOVÁ
ČSSS Český Těšín, Životice
1160 ks, prům. 98,33 na nosnici

Františka DALASKOVÁ
ČSSS Český Těšín, H. Žukov
516 ks, prům. 121,15 na nosnici

RECMANÍK
JZD Stonava
371, ks prům. 116,18 na nosnici

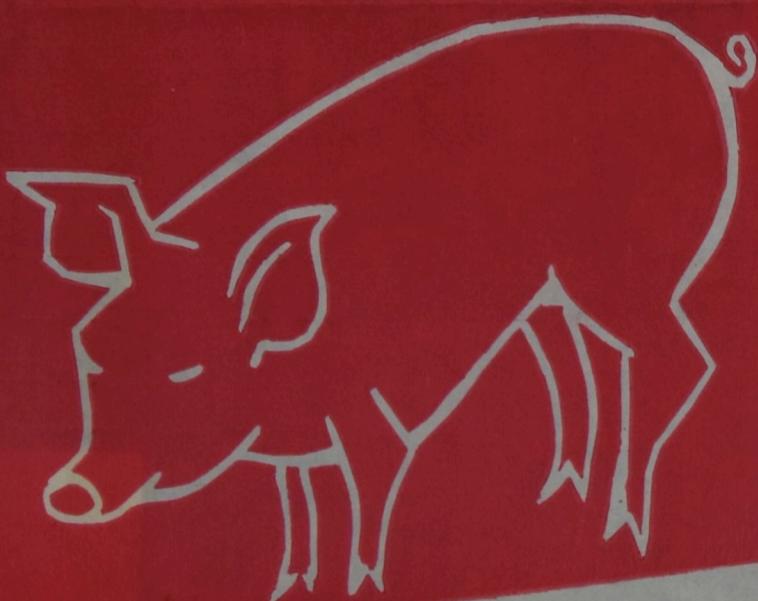

V rámci okresní soutěže
vyzývají ostatní k následování!

maso pracujícím * maso pracujícím * maso pracujícím * maso

maso pracujícím

Vzorní pracovníci v živočišné výrobě v okrese Karviná I. pololetí 1961

Anna Farníková

zaměstnankyně ČSSS Č. Těšín - hospodářství Albrechtice,
ošetřovatelka 31 pracnic, dosáhla průměru 10,2 selat na prasnice

Eva Niemczyková

JZD Horní Těrlicko, plní stavly prasnic na 113%

maso pracujícím * maso pracujícím * maso

Anna Wengrzynová

členka JZD Nový Bohumín, plní stavly prasnic na 125%

maso pracujícím * maso pracujícím

Soudružky vyzývají ostatní ošetřovatelky prasnic k soutěži

pracujícím * maso pracujícím * maso pracujícím

VZORNÉ DOJÍČKY OKRESU KARVINA

Wenglarzová A. — Kusiová A. — Pidíková K.
zaměstnankyně ČSSS Český Těšín - hospodářství Karviná-Ráj,
členky brigády socialistické práce, dosáhly průměrné dojivosti
11,3 litru na dojnici

Stušová Apolonie
zaměstnankyně ŠS Nerad - ošetřovatelka 16 dojnic,
dosáhla v I. pololetí 1961 průměrné dojivosti
13,30 litru na dojnici

Bielecká Zuzana
zaměstnankyně ČSSS Český Těšín - hosp. Slonava,
ošetřovatelka 15 dojnic, dosáhla v I. pololetí 1961
průměrné dojivosti 10,4 litru na dojnici

Tataruchová Marie
zaměstnankyně ŠS Nerad - ošetřovatelka 13 dojnic,
dosáhla v I. pololetí 1961 průměrné dojivosti
10,3 litru na dojnici

VÍCE

Z M E R K A

zavazují se zároveň zvýšit dojivost

v II. pololetí 1961 o 10%

a vyzývají ostatní dojíčky k soutěži

DĚTEM

ZEMĚDĚLCI

plňte dodávkové úkoly v družbě

Místní akční výbor NF v Závadě u Boh.

č.j. 3/59

Závada dne 19. ledna 1949.

Ookresní akční výbor NF

Fryštát

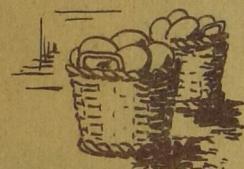
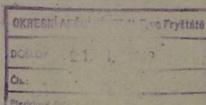
K tamnímu přípisu č.j. 10/49 - AV. ze dne 12.1.1949 sdělujeme, že v obci Závada neobdrželi šatenky následující:

- Popiolková Emilie, řp.3. hostinská a rolnice,
- Sládečková Marie, řp.17., mlýn a rolnictví,
- Cyrón Jindřich, řp.3. hostinský a rolník,
- Larysz Dominik, řp.26. zemědělec nad 5 ha, obdrží šatenku pod podmínkou, že odevzdá do 31.1.1949 200 kg pšenice s 300 kg brambor.
- Nerychla Antonín řp.38 pod 5 ha - je živnostník / kovář /
- Křevki Robert, řp.12., obdrží šatenku pod podmínkou, že dodá 200 kg brambor,
- Kopczyk Josef, řp.96. obdrží šatenku pod podmínkou, bude-li rád plnit dodávku mláka.
- Golasovská Emilia, řp.83. obdrží šatenku, dodá-li na kontingent 150 kg brambor.

jednatel :

Dubek Bořek
predseda :
v z.

Dne 20. září 1960

SPLNILO JIŽ DĚČÍNSKÝ ÚKOL VE VÝKUPU VAJEC 8 OBCÍ A TO:

Doubrava	na 142,6 %
Chotěbus	" 110,75 "
Střečov	" 109,64 "
Petřvald	" 106,98 %
Dol. Datyně	" 108,4 %
Horní Suchá	" 105,29 %
Louček u. Otroku	" 103,95 %
C. Vesec	" 100,- %

V průběhu tohoto týdne splní rovněž Trlová.

NA ČEKAJÍ OBCE:
ALBRECHTICE, HORNÍ TĚRlicko,
Hradiště, Nový Bohumín,
Zablatí a další?

U vás
slepice
nenesou

?

Povinné dodávky z rostlinné a živočišné produkce byly jedním ze způsobů, kterými komunistický režim tlačil soukromně hospodařící zemědělce ke vstupu do Jednotných zemědělských družstev. První zákon o povinných výkupech byl schválen v roce 1948. Legislativní normy se postupně zpřísňovaly. Množství povinně odváděného obilí bylo stanoveno podle rozlohy půdy, zákonodárství však nerespektovalo, zda na pozemku hospodaří socialistický sektor pomocí techniky, anebo samostatně činný majitel, který potřebné mechanické nástroje neměl (nejednou z toho důvodu, že mu byly dříve konfiskovány).

Na samostatně hospodařící zemědělce, kteří odmítli, anebo nezvládali povinné kvóty splnit, byl vyvijen značný společenský nátlak. V extrémních případech bylo nesplnění zemědělských dodávek trestáno až 10 lety odnětí svobody.

NEJLEPŠÍM ZEMĚDĚLCŮM

za vynikající práci v plánovaném hospodářství
a v chlumecko-nitranském soutěžním hnutí,
za předání dodávek poskytuje

léčení v lázních

odpočinek v rekreačních střediscích

týdenní pobyt v Praze

JEDNOTNÝ SVAZ ČESKÝCH ZEMĚDĚLCŮ

z prostředků ministerstva zemědělství, sociální péče a zdravotnictví

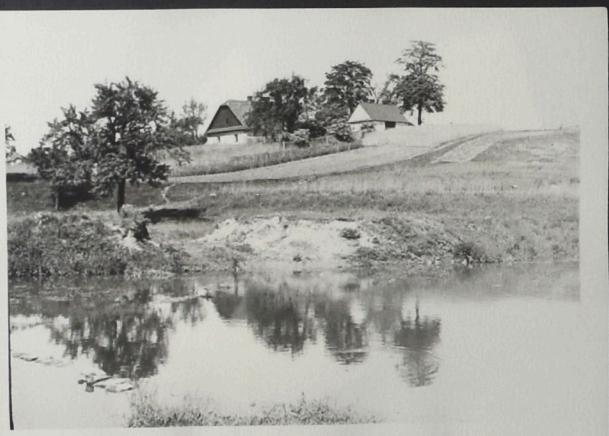
ZDRAVÍ A SVĚŽÍ DO PĚTILETKY

Drobní zemědělci

Podíl drobných zemědělců vůči velkostatkářům byl v politickém okresu Fryštát velmi malý. Matrikový výzkum provedený na území farnosti Karviná ukázal, že se vrstva sedláků, tedy nejbohatších venkovských rodin, mezi lety 1790–1879 postupně snížila z 28 % na 10 %. Značný úbytek zaznamenala také vrstva domkařů. Důvodem byl přechod části zemědělského obyvatelstva do průmyslu, který se stal výhodným způsobem přivýdělku. Výprofilovala se tak specifická socio-profesní skupina, nazvaná kovorolníci, kteří kombinovali práci v průmyslu s drobnou pozemkovou držbou. Podle údajů z let 1945–1946 existovalo na území okresu Fryštát celkem 11 823 kovorolníků (posměšně nazývaných „troškaři“), z nichž každý obdržel půdu o výměře menší než 1 hektar.

Počet vlastníků malých zemědělských pozemků stoupal v průběhu První republiky, a to rozparcelováním části půdy z majetku Larisch-Mönnichů následkem pozemkové reformy uzákoněné v roce 1919. Představu o množství osob s drobným zemědělským majetkem napomáhá získat soupis pozemkových vlastníků, provedený na území města Fryštát v roce 1940. Zde je jmenováno 592 soukromých a právnických osob. Pouze 29 z nich vlastnilo pozemek o výměře vyšší než 2 hektary. Největšími pozemkovými vlastníky byl rod Larisch-Mönnichů, místní římskokatolická farnost a obec Fryštát.

Ukázky původního venkovského bydlení na Karvinsku, asi 50. léta 20. století.

Hlavní seznam uchazečů.																		
Velkostatek: <i>Dr. J. Larisch Mönnich ve Starém Městě</i>		Form. VI.																
Číslo hzné	Jméno a příjmení uchazeče	Bydliště žadatele	Stáří a stav	Zaměstnání hlavní i vedlejší	Pražské a vzdálené zemědělské	Počet	Žadatel obohospodařuje	Jaké má žadatel	Žadatel má hovězho	Žádaný příděl	Ku smlénu uchazeče nabízí	Ke smlénu uchazeče nabízí vlastník do pachtu	Izvrzený příděl	Odhodněný přídělu	Zamítnutí přídělu			
1a	<i>Abe St. Města</i>					deti nezanepracovaných	práce schopných	členů rodiny	hektarů	tažec	mladlo i mlátkové	2. ročník	1. ročník	2. ročník	3. ročník			
1	<i>Jaroslav Čáslav Božek</i>	46	49 let nový	člověk školky a žádavce	3 4 7	pracující - 41	nepracující - 41	16/14	16/14	- - 4	367	- - - - -	- - - - -	- - - - -	- - - - -			
2	<i>Spela Jan Špeda</i>	102	40 let rodák	člověk žádavce	- 3 3	vál. -	zprac. -	" - "	" - "	2 - 6	6311	- - 114 - -	850	850	850	850		
3	<i>Frant. Špeda Jan Špeda</i>	34	43, ženat	žlutec -	2 3 4	pracující - 10	nepracující -	- - - - -	2 - 4	905	102	- - - - -	- - - - -	- - - - -	- - - - -			
4	<i>Frant. Špeda Jan Špeda</i>	38	62, ženat	žlutec žlutka	- 2 3	- 13 -	- - - - -	2 - 9	495	495	- - - - -	- - - - -	- - - - -	- - - - -	- - - - -			
5	<i>Josef Káraný</i>	157	63, ženat	žlutec žlutka žlutka žlutka žlutka	- 1 4	-	pracující - 1000	nepracující -	- 2 2	189	107	- - - - -	- - - - -	- - - - -	- - - - -			
6	<i>Frant. Špeda Jan Špeda</i>	45	46, ženat	žlutec -	6 5 8	pracující - 1 - 100	nepracující -	1 - 2	1 - 2	1 - 2	1 - 2	- - - - -	- - - - -	- - - - -	- - - - -			
7	<i>Rusko Alois</i>	552	38 let ženat	žlutec -	- 2 2	-	1181021	- - - - -	- - - - -	- - - - -	- - - - -	- - - - -	- - - - -	- - - - -	- - - - -			
8	<i>Frant. Špeda Karla</i>	44	39, ženat	žlutec žlutka žlutka žlutka žlutka	1 2 3	pracující -	nepracující -	- - - - -	135	- - - - -	- - - - -	- - - - -	- - - - -	- - - - -	- - - - -			
9	<i>František Haunek</i>	186	49, ženat	žlutec žlutka žlutka žlutka žlutka	2 2 4	-	1170049	16/14	16/14	- - - - -	- - - - -	- - - - -	- - - - -	- - - - -	- - - - -			
10	<i>Marie Poličníková</i>	94	56, ženata	žlutice žlutka žlutka žlutka žlutka	6 7 8	- 11 -	pracující -	nepracující -	3 - 6	324	- - - - -	- - - - -	- - - - -	- - - - -	- - - - -			
11	<i>Josef Fukařa</i>	14	49, ženat	žlutec -	6 4 8	pracující - 11 - 2	nepracující -	4 - 8	457	160	- - - - -	- - - - -	- - - - -	- - - - -	- - - - -			

Část ze seznamu uchazečů o rozparcelované pozemky Jana Larisch-Mönnicha ve Starém Městě z let 1925–1927. O hraběcí půdu se ucházel více než stovka žájemců.

Ukázky původního venkovského bydlení na Karvinsku, asi 50. léta 20. století.

TAK ŽIJÍ ROLNÍCI V AMERICE

Podle zprávy na lidovém kongresu na obranu míru v Chicagu klesl počet malých farmářských hospodářů v USA jen během posledních 10 let z 6.096.799 na 3.800.000. Byly formáři, vyuhaní ze své půdy americkými velkostatkáři a kapitalisty, živí v rodinách v budech a hudech.

TAK ŽIJÍ ROLNÍCI V SOVĚTSKÉM SVAZU

Nedělitelné fondy sovětských kolchozů varostí jen za rok 1951 o 11%. Celkový sklad sovětského zemědělství u obilnin v posledních letech kolossalně 115,470.000 tun. Kolchozům mají své kluby, čítárny, školy, bač a sanatoria a lázně.

JAKÁ JE CESTA NAŠICH ROLNÍKŮ?

Po vzoru sovětských kolchozníků společnou prací na širokých družstevních lánech s využitím moderních strojů zajistíme blahobyt a štěstí naší vlasti, rozkvět a kulturní život na naší vesnici.

Dobová propaganda měla za cíl získat soukromé zemědělce do řad JZD. Vzorem byl sovětský systém kolchozů.

Krátká historie karvinských JZD

Impulzem k zakládání jednotných zemědělských družstev (JZD) byl zákon, schválený v roce 1949. Jeho cílem byla kolektivní správa sceleného majetku, která byla podle komunistických ideologů předpokladem k zajištění vyšší produktivity agrárního sektoru.

Drobní majitelé půdy v karvinských obcích přistupovali k zakládání JZD velmi neochotně a většina vzniklých družstev, jak poznamenal zdejší kronikář v roce 1950, existovala „pouze na papíře“. Z velké části se jednalo o rodiny kovorolníků, které v družstvu formálně zastupovala manželka, oficiálně vedená jako žena v domácnosti. JZD Fryštát, Ráj, Doly a Darkov zanikla do roku 1955. JZD Louky ukončilo činnost v roce 1958. Ve Starém Městě nebylo JZD pro odpor místních rolníků vůbec založeno. Půda, kterou majitelé nedokázali obdržet své pomoci, byla převedena na příslušný státní statek.

Podobná situace panovala také v okolních obcích. Kritický postoj, který k soukromým rolníkům zastával komunistický režim a který hraničil s šikanou, ilustruje také zápis z roku 1951 na stránkách karvinské kroniky: „Převážná část zemědělců na okrese stála mimo socialistické hospodaření a plahočila se dále ve svém bezuzném sobectví a hluboké zaostalosti na svých soukromých políčkách.“

Od jarmarku k farmářským trhům

Až do poloviny 20. století byl fryštátsky trh důležitým místem nákupu a směny různého zboží. Během týdenních trhů bylo prodáváno obilí, dřevo, drůbež, vepř či hliněné nádobí. Výroční trhy sloužily k prodeji řemeslných výrobků (např. plátna, kožešin, obuvi, nožů, nádobí). Den před výročním trhem byl pořádán dobytí trh. Oblíbenou pochutinou byly nakládané okurky, jak popsal v roce 1879 Julius Bayer.

Tlak na zrušení trhovního způsobu prodeje stoupal po roce 1948. Podle šetření městského národního výboru bylo v roce 1949 na území spojené Karviné 22 trhovců. Část takto podnikajících živnostníků byla v následujících měsících převedena pod družstvo Jednota-Jedność.

Trhy, na nichž zemědělci a drobní zahrádkáři mohli po splnění dodávkových povinností vůči státu prodat vlastní přebytky, nebyly představiteli komunistického režimu vnímány pozitivně.

Ve snaze o likvidaci posledních zbytků soukromého podnikání tak byl stánekový prodej přednostně umožňován družtvům, státním podnikům či organizacím jako např. Československému ovocnářskému a zahrádkářskému svazu.

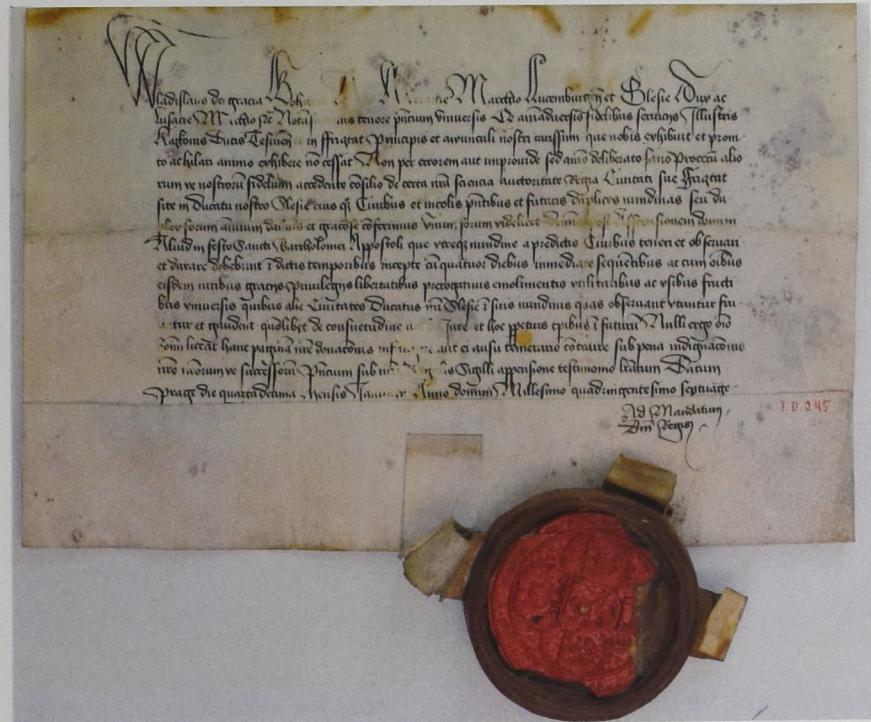
V roce 1970 byl otevřen obchodní dům PRIOR, který od roku 1972 pořádal Karvinské výstavní trhy. Pravidelnou prosincovou událostí byl Vánoční dárkový týden. Podobný typ prodejních akcí vzbuzoval velký zákaznický zájem. Do Karviné bylo dováženo i méně dostupné zboží, např. během Karvinských výstavních trhů byla zákazníkům nabízena elektronika, nábytek či zboží z Německé demokratické republiky a Jugoslávie.

Po roce 1989 se trh stal jakousi zážitkovou atrakcí, doprovázenou hudebními čísly a dalšími vystoupeními. Místní knihovna pořádá od roku 1994 Knižní jarmark. V roce 2004 město poprvé uspořádalo Vánoční trhy.

V současnosti dominantnímu velkoobchodnímu způsobu prodeje, mnohdy kritizovanému za upřednostňování zahraničních produktů před domácími, se snaží konkurovat Farmářské trhy. Ty byly v Karviné poprvé uspořádány v prosinci 2013. Zákazníkům nabízí regionální potraviny a další výrobky malých domácích podniků.

Trhy během Dne horníků v Karviné v parku Boženy Němcové, asi 1950.

Listina krále Vladislava II., vydaná 14. ledna 1473, v níž panovník uděluje městu Fryštát právo pořádat dva výroční trhy za rok. Výroční trh byl od středověku největší obchodní událostí v kraji. Jeho zlidovělý název jarmark pochází z německého *Jahrmarkt* (*Jahr* = rok, *Markt* = trh). V následujících staletích počet výročních trhů ve Fryštátě stoupal a před rokem 1900 jich probíhalo pět ročně.

Záběry z trhů na Masarykově náměstí ve Fryštátě, asi 30. léta 20. století.

„SKLIZEŇ JE SEZONNÍ ZÁLEŽITOST A NEČEKÁ.

SKLIDIŠ VČAS - VYHRAJEŠ,

ZPOZDÍŠ SE PŘI SKLIZNI - PROHRAJEŠ.“

J. V. STALIN

Žně v Loukách nad Olší, asi po druhé světové válce.

Úspěšné žně věcí nás všech!

Převod velkého množství pracovních sil do těžkého průmyslu, vrcholící v letech po druhé světové válce, měl za následek dlouhodobý nedostatek pracovníků v zemědělství. Personální deficit měl být kompenzován mechanizací zemědělské výroby, především v období sklizně se však projevoval alarmující nedostatek strojních i lidských zdrojů, což vedlo k zavedení sezonních brigád a druhotně také ke schválení řady opatření, která v období žně upřednostňovala potřeby zemědělského sektoru.

Mimořádný tlak na účast na brigádách byl v padesátých letech vyvijen na ženy v domácnosti. Trestem za odmítnutí zemědělské výpomoci bylo např. pozastavení přídělu potravinových lístků. V následujících letech do roku 1989 byly k zemědělské výpomoci vyzývány žáci či studenti a pomoc se očekávala také od jednotlivých organizací Národní fronty a pracovních provozů. V socialistickém Československu se bez pravidelných brigád v období sklizně neobešly zejména chmelářství, řepářství a bramborářství.

Sklizeň sena byla jednou z nejrozšířenějších zemědělských brigád v okolí Karviné. Fotografie vznikly v roce 1981.

Výzva!

Občané -

Sklizeň

bramborů, řepy a ostatních okopanin jest
následkem nepříznivého počasí vážně
ohrožena!

Pomozte všichni sklidit podzimní úrodu našich polí!

Každý na tomto významném úseku našeho
boje za mír, přilož ruku k dílu!

Občané tě
Hlaste se u MNV, JZD a státních statků!
Ladoprsnice k brigádám

Krajský národní výbor Ostrava, referát V.

Maršálkovské tělocvičny, n. p., Ostrava

NÁSTUP:
V pátek dne 30. IX.
manifestačně
do cukrovaru

SOBOTA 1. - NEDĚLE 2. října
BRIGÁDY
Patronátní závody, školy, občana z měst

DODÁVKA:
Vše, co se v sobotu a
v neděli okrájí, dodat ihned
do cukrovaru.

ROZKVETLÁ STEP

BAREVNÝ FILM O USKUTEČŇOVÁNÍ PLÁNU NA PŘEMĚNU PŘÍRODY
S BAREVNÝM FILMEM „ELBRUS“ A BAREVNOU KRESLENOU BAJKOU
„LEVA ZAJÍC“.

Kdo se stane nositelem standarty kombajnérů v okr. Karviná v roce 1962

Badura Bronislav
zaměst. ČSSS Čes. Těšín - hospodářství Karviná 4-Ráj,
nositel okresní standarty traktoristů a vítěz
celookresní soutěže o nejlepší výkon v r. 1960.
Zavázal se zvýšit své výkony v r. 1961 o 20%
a vyzývá k soutěži ostatní kombajnery okr. Karviná.

KOMBAJNÉŘI A TRAKTORISTÉ ZAPojte se do celostátní soutěže!

V PODZIMNÍ SKLIZNI NA SILNICI

JEN SOČIŠTĚNÝMI
VOZIDLY!

Vydala Státní pojištovna ve spolupráci s HS v rámci bezpečnosti č. I. 3480/56/X-15/m

za 8 pracovních dnů

ZASEJEME JAŘINU
DO ŘÁDNĚ PŘIPRAVENÉ
AVYHNOJENÉ PŮDY

MTZ 22 ROL

40 LET
KSC

K VÝROČÍ ZÁLOŽENÍ KSC
V KAŽDÉM JZD OKRESU KARVINÁ
NEJMÉNĚ JEDEN KOLEKTIV
SOUTĚŽÍCÍ O TITUL
BRIGÁDA SOCIALISTICKÉ PRÁCE

MTZ 22 ROL

Rájový
ZPRAVODAJ

JAK HOSPODARIJ, ABYSTE
SPLNILI PĚTILETKU V ŽEMĚ-
DĚLSTVÍ ZA 4 ROKY?

PORADÍ VÁM:

- řemeselské noviny
- naš chov
- lesnická práce
- hospodář JZD
- za vysokou úrodu
- mechanisace řemeselské
- zahradnický pokrok
- důvěřenictví
- řemeselský 61
- za socialistické řemeselskství

KTERÉ INFORMUJÍ O NEJNOVĚJŠÍCH
A NEPOKROKOVĚJŠÍCH ZPŮSOBECH
VÝROBY, NOVÉ TECHNIKY A TEHNO-
LOGIE V ROSTL. I ŽIVOCÍS. VÝROBĚ.

V ODBĚRU ŘEMESELSKÉHO TISKU SI
PRORATÍM DOBRE VEDA JZD RYCHVALD.
■ CO OSTATNÍ ŘEMESELSKÉ ŽÁVODY-
NEBYLO BY TŘeba SITUACI ŘEŠIT?

MTZ 22 ROL T-024-102446

JAK SP

Marklovicki
VEDOU VE VÝKRMU kachen.

DRUŽSTEVNICE ANNA KLOCKOVA Z JZD
MARKLOVIC OSĚTŘOVÁLA 560 KACHEN. Z TĚCHTO
DRUŽSTVO DODALO NA STÁTNÍ DODÁVKU 532 KS
O VÁZE 11,62g ZA 22184,15 Kčs. K VÝKRMU KA-
ČEN. SPOTŘEOVALA JADRNVÝCH KRMIV ZA 4.758 Kčs
OSTATNÍ REŽIE 3.797,30 Kčs, ČILI:

KDYBY I OSTATNÍ DRUŽSTEVNÍCI
BYT I NA OSTATNÍCH ÚSEČÍCH
SI VEDLI ASPOŇ Z POLOVINY
TAK, O KOLIK MOHLA BÝTI
VÝŠÍ PJ?

Vydala ZEMPROP K.DVN KARVINÁ

ČLENKY VÝBORU ŽEN V HAVÍŘOVĚ - DOLNÍ SUCHÉ
POMOHOU PŘI SPLNĚNÍ 3 PĚTILETKY V ŽEMĚ-
DĚLSTVÍ ZA 4 ROKY TÍM, že VYSUŠÍ A SKLÍDÍ 2q
SENA Z MÍST, KDE NEDOVEDOU STROJE.

ZÁROVEN VYZÝVÁJÍ K SOUTĚŽI OSTATNÍ VÝBORY
ŽEN V OKRESĚ KARVINÁ POD HESLEM:

"KDO VÍCE A KVALITNĚJI
SKLÍDÍ SENO".

DO MÍROVÝCH ŽNÍ, ZA ROZVOJ JZD,
ZA DALŠÍ SPOLEČNÉ OSEVY

Dožinky v Loukách nad Olší, asi 1930.

Sklizeň obilí byla od nepaměti zakončována sousedskými slavnostmi, dnes známými pod názvem **dožinky**. V rámci oslavy byla za odvedenou práci vyplácena zemědělská čeled'. Součástí oslav byla výzdoba, upletená ze slámy, která pocházela z posledního sklizeného snopu. Do dnešních dní je známý především dožínkový věnec.

Akt obřadního předání věnce hospodáři se prosadil zejména na šlechtickém velkostatku, kde byla oslava spojena s průvody, slavnostním holdováním a proslovy. Později se tento formát přenesl také do politického života a v první polovině 20. století se k němu hlásila agrární strana.

Po únoru 1948 převzal záštitu nad dožinkami komunistický režim. Na počátku padesátých let vznikly také pokusy spojit svoz sklizeného obilí s oslavou kolektivizovaného zemědělství. V roce 1950 svážely JZD a státní statky svou výrobu do Hospodářského družstva v Karviné na vozech, manifestačně ozdobených standartami, na nichž se objevily nápisy jako: „Vezeme obilí republike,“ anebo „Dar zemědělců dělníkům“. Dožínkový věnec byl zpravidla předáván tajemníkovi okresního výboru KSČ.

Poslední dožinky byly v Karviné pořádány v roce 1994.

Předání dožínkového věnce Oldřichu Blažkovi, tajemníku OV KSČ.
Na fotografii s ředitelem Státního statku Karviná Pavlem Sikorou.

Jeden z posledních dožínkových průvodů v Karviné, 1993.

